

Občané o životní úrovni a sociálních podmínkách

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost 2005, v05-04</i>
<i>Otázky:</i>	<i>EU.4, EU.5, EU.6, EU.16, EU.23, IDE.1</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>18. – 25. 4. 2005</i>
<i>Počet respondentů:</i>	<i>1060</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>kvótní výběr</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>11. května 2005</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Jan Červenka</i>

V šetření uskutečněném ve druhé polovině dubna 2005 jsme se věnovali některým otázkám týkajícím se rodinných rozpočtů a životní úrovně občanů České republiky. Pravidelnou součástí všech výzkumů CVVM je otázka pokládaná všem respondentům: „Považujete životní úroveň své domácnosti za velmi dobrou, za spíše dobrou, za ani dobrou, ani špatnou, za spíše špatnou nebo za velmi špatnou?“ (viz tabulku 1)

Tabulka 1: Hodnocení životní úrovně domácností (v %)

	2004										2005			
	01	02	03	04	05	06	09	10	11	12	01	02	03	04
velmi dobrá	3	4	5	4	5	3	3	3	3	4	4	3	5	5
spíše dobrá	34	25	34	36	35	32	34	30	33	32	38	34	37	31
ani dobrá, ani špatná	44	48	43	43	44	45	43	45	44	40	40	41	41	41
spíše špatná	16	18	15	14	14	16	17	18	17	19	15	17	13	18
velmi špatná	3	4	3	2	2	4	3	4	3	5	3	4	3	4
dobrá	37	29	39	40	40	35	37	33	36	36	42	37	42	36
špatná	19	22	18	16	16	20	20	22	20	24	17	21	16	22

Pozn.: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Jak ukazují výsledky zachycené v tabulce 1, v dubnu 2005 životní úroveň své domácnosti jako dobrou hodnotila více než třetina (36 %) dotázaných, dvě pětiny (41 %) ji označily za „ani dobrou, ani špatnou“ a necelá čtvrtina (22 %) ji charakterizovala jako špatnou. V porovnání s šetřením uskutečněným o měsíc dříve jsme zaznamenali pokles podílu pozitivního a vzestup podílu kritického hodnocení shodně o 6 procentních bodů. V delším horizontu je stávající hodnocení životní úrovně zhruba na úrovni, která převládá v naprosté většině měření od poloviny roku 2004, z níž se březnový a ještě lednový výzkum z letošního roku mírně vychýlily v pozitivním směru.

Vnímání životní úrovně vlastní domácnosti se výrazně zlepšuje s rostoucím příjmem a se zvyšujícím se stupněm dokončeného vzdělání respondenta. Ke spokojenější části obyvatel patří podnikatelé a živnostníci, vyšší odborníci či

vedoucí pracovníci, mladí lidé ve věku 15 až 19 let, studenti, svobodní a potenciální voliči ODS. Skupiny vnímající svou životní úroveň relativně hůře tvoří zejména lidé starší 60 let, důchodci, nezaměstnaní, pracovníci v dělnických profesích, rozvedení či ovdovělí lidé a stoupenci KSČM.

Vedle momentálního hodnocení životní úrovně domácnosti výzkum zjišťoval i subjektivně vnímaný materiální status domácnosti prostřednictvím otázky: „Je Vaše domácnost bohatá nebo chudá? Velmi bohatá, poměrně bohatá, ani bohatá, ani chudá, poměrně chudá, velmi chudá?“

Tabulka 2: Subjektivní materiální status domácnosti

	5/2003	10/2003	2/2004	10/2004	4/2005
domácnost velmi bohatá	0	0	0	0	0
domácnost poměrně bohatá	5	7	5	4	6
domácnost ani bohatá, ani chudá	72	61	66	66	63
domácnost poměrně chudá	19	27	25	24	26
domácnost velmi chudá	3	4	3	5	4
BOHATÁ/CHUDÁ	5/22	7/31	5/28	4/29	6/30

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Z výsledků, které ukazuje tabulka 2, vyplynulo, že 6 % občanů považuje svoji domácnost za bohatou, zatímco 30 % ji označuje jako poměrně či dokonce velmi chudou. Téměř dvě třetiny dotázaných (63 %) pak svoji domácnost ohodnotily jako ani bohatou, ani chudou. Tento výsledek se statisticky významně neliší od žádného z výsledků zaznamenaných v předchozích šetřeních od října 2003. V porovnání s květnem 2003, kdy byla respondentům otázka v této podobě předložena poprvé, je relativně vyšší podíl dotázaných hovořících o své domácnosti jako o domácnosti chudé.

Tabulka 3: Subjektivní materiální status domácnosti a životní úroveň (v %)

	životní úroveň		
	dobrá	ani dobrá, ani špatná	špatná
bohatá domácnost	17	0	0
ani bohatá, ani chudá domácnost	79	74	14
chudá domácnost	3	25	86

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Podrobnější rozbor dat ukázal (viz tabulku 3), že subjektivní pocit chudoby mají především lidé se špatnou životní úrovní, i když nikoli výlučně. Za chudou označilo svou domácnost totiž i 25 % respondentů, kteří se o životní úrovni této domácnosti vyjádřili jako o „ani dobré, ani špatné“, a dále též 3 % těch, kdo životní úroveň své domácnosti hodnotili pozitivně. Naproti tomu jako bohatou svoji domácnost označovali takřka výhradně jen respondenti, kteří životní úroveň vlastní domácnosti vidí jako dobrou.

Dále naše šetření zjišťovalo, jak lidé vycházejí se svým současným příjmem (viz tabulku 4)¹ a zda se někdy v průběhu minulého roku ocitli ve velmi obtížné finanční situaci (viz tabulku 5)².

¹ Otázka: „Jak Vaše domácnost vychází s příjmem, který v současné době má?“

² Otázka: „Ocitla se Vaše domácnost někdy v průběhu minulého roku ve velmi obtížné finanční situaci?“

Tabulka 4: Jak domácnost vychází se současným příjmem (v %)

	3/2002	1/2003	5/2003	10/2003	2/2004	10/2004	4/2005
velmi obtížně	7	9	5	9	6	7	7
obtížně	15	13	11	17	9	14	13
spíše obtížně	36	39	38	39	44	39	41
spíše snadno	30	26	36	24	29	29	27
snadno	7	8	6	6	6	6	7
velmi snadno	1	1	1	1	2	1	1
OBTÍŽNĚ/SNADNO	58/38	61/35	54/43	65/31	59/37	60/36	61/35

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Tabulka 5: Velmi obtížná finanční situace v průběhu minulého roku

	3/2002	1/2003	5/2003	10/2003	2/2004	10/2004	4/2005
ANO	37	28	32	34	34	31	29
NE	59	66	63	60	61	63	66

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Jak ukazuje tabulka 4, potíže při hospodaření se stávajícím příjmem své domácnosti uvedlo 61 % respondentů. 35 % dotázaných se naopak vyjádřilo v tom smyslu, že s rozpočtem jejich domácnost vychází více či méně snadno. V porovnání s výsledky minulého šetření uskutečněného v říjnu 2004 nepředstavuje aktuální výzkum žádný statisticky významný posun.

Z tabulky 5 vyplývá, že do velmi obtížné finanční situace se v průběhu minulého roku dostalo podle vlastního vyjádření 29 % dotázaných, zatímco 66 % výskyt takové situace popřelo. Tento výsledek se v podstatě statisticky neliší od výsledků posledního šetření z října 2004 a je relativně lepší než údaje z přelomu let 2003 a 2004.

Problematiku rodinného rozpočtu jsme pak ještě poněkud zevrubněji zkoumali prostřednictvím otázky, která se vztahovala k tomu, co konkrétně celkové příjmy domácnosti umožňují a co nikoli (viz tabulku 6).

Tabulka 6: „Umožňuje celkový příjem Vaší domácnosti...“ (v %)

	ano	ne	neví, netýká se
uspokojovat základní potřeby domácnosti – jídlo, bydlení, oblečení a běžné potřeby pro domácnost?	91	8	1
uspokojovat zájmy a koníčky členů domácnosti?	49	47	4
nakupovat zdravější nebo kvalitnější potraviny?	39	53	8
spořit?	35	60	5
podporovat rodinu Vašich dětí nebo Vaše rodiče?	23	55	22

Tabulka 7: Příjem umožňuje... (časové srovnání)

	'93	'96	'98	'99	'00	'01	'02	1/03	5/03	10/03	'04	'05
uspokojovat základní potřeby	83	82	81	79	83	83	90	90	90	90	92	91
uspokojovat zájmy a koníčky	45	44	39	40	44	48	56	50	55	53	52	49
nakupovat kvalitnější potraviny	-	-	-	-	-	-	49	42	47	41	39	39
spořit	21	32	26	28	27	30	37	37	39	35	37	35
podporovat rodinu dětí nebo rodiče	-	-	-	-	-	-	24	21	23	23	25	23

Pozn.: Dopočet do 100 % ke každému údaji tvoří opačná odpověď a „neví, netýká se“.

Z výsledků je patrné, že pro naprostou většinu české populace není uspokojování základních potřeb při stávajícím příjmu vážným problémem. 91 % domácností má podle vyjádření respondentů příjem, který umožňuje nakupovat jídlo, oblečení či běžné domácí potřeby a hradit náklady na bydlení. Pro 8 % domácností to však při jejich stávajícím příjmu problém představuje, přičemž nejvýraznější zastoupení zde mají domácnosti nezaměstnaných a v menší míře i domácnosti nekvalifikovaných dělníků.

Pokud jde o další možnosti vyplývající z celkových příjmů domácností, asi polovina z nich (49 %) může vedle základních potřeb financovat i zájmy a koníčky svých členů, 39 % má na nákup kvalitnějších a potažmo dražších potravin, 35 % dokáže spořit a 23 % je s to finančně podporovat i domácnosti svých dětí či naopak rodičů.

V porovnání s minulým šetřením (viz tabulku 7), které proběhlo v říjnu 2004, se situace statisticky významným způsobem nezměnila. V dlouhodobém horizontu celkové výsledky ukazují, že stávající příjmová situace domácností je o něco lepší než v období let 1993 až 2001.

Součástí dubnového šetření byla i baterie otázek věnovaná problematice sociálních podmínek. Hodnocení situace ohledně některých sociálních podmínek v ČR³ zachycují tabulky 8 až 10.

Tabulka 8: Hodnocení situace v ČR, pokud jde o... (v %)

	velmi dobrá	poměrně dobrá	poměrně špatná	velmi špatná	neví
možnost přístupu ke vzdělání	14	61	15	4	6
přístup ke zdravotní péči	6	58	24	10	2
možnost pracovat, být zaměstnán	1	23	47	27	2
životní podmínky zdravotně postižených	2	20	40	25	13
zabezpečení ve stáří	1	16	38	37	8
možnost získání bytu	1	15	42	38	4
finanční možnosti k založení rodiny, možnost mít děti	1	11	51	33	4

Tabulka 9: Dobrá situace v ČR v období 1995 - 2005, pokud jde o... (v %)

	95	96	97	98	99	00	01	02	5/03	10/03	2/04	10/04	4/05
přístup ke vzdělání	63	65	65	66	62	67	65	71	80	72	71	77	75
přístup ke zdrav. péči	58	61	44	57	51	59	58	66	68	63	63	65	64
práce	58	61	53	30	15	12	24	27	23	22	14	20	24
živ. podmínky zdrav. postižených	17	22	22	19	19	19	21	20	22	22	15	18	22
zabezpečení ve stáří	24	29	24	20	14	16	14	22	17	16	19	17	17
získání bytu	4	4	4	4	4	5	4	7	7	11	9	12	16
fin. podmínky k založení rodiny	11	10	8	6	6	7	6	10	10	11	8	12	12

Tabulka 10: Špatná situace v ČR v období 1995 - 2005, pokud jde o... (v %)

	95	96	97	98	99	00	01	02	5/03	10/03	2/04	10/04	4/05
přístup ke vzdělání	26	26	25	25	28	22	26	22	14	21	19	18	19
přístup ke zdrav. péči	40	36	53	39	44	36	37	31	29	34	34	33	34
živ. podmínky zdrav. postižených	62	54	55	54	58	57	58	63	62	60	65	62	65
práce	37	34	41	53	82	84	72	70	74	76	83	78	74
zabezpečení ve stáří	66	62	63	72	74	73	77	68	74	76	72	74	75
získání bytu	93	90	93	92	92	90	92	90	90	85	87	83	80
fin. podmínky k založení rodiny	86	86	89	91	90	88	91	87	86	86	89	85	84

Ze všech zkoumaných podmínek občané hodnotí převážně příznivě pouze stávající možnosti přístupu ke vzdělání a přístup ke zdravotní péči. U všech ostatních podmínek jednoznačně převažují kritické hlasy, přičemž relativně nejhůře lidé hodnotí finanční podmínky pro zakládání rodin.

Časové srovnání v tabulkách 9 a 10 ukazuje, že oproti říjnu 2004, kdy byla otázka stejného znění položena naposledy, se mírně zlepšilo hodnocení situace,

³Otázka: "Jak byste hodnotil situaci v ČR, pokud jde o (a) možnost získání bytu, (b) finanční možnosti k založení rodiny, možnosti mít děti, (c) zabezpečení ve stáří, (d) podmínky života zdravotně postižených, (e) možnost pracovat, být zaměstnán, (f) přístup ke zdravotní péči, (g) možnost přístupu ke vzdělání?"

pokud jde o možnosti získat práci, životní podmínky zdravotně postižených a možnosti získání bytu. Hodnocení situace z hlediska pracovních možností, které prošlo hlubokým propadem v letech 1997 až 1999, je v současnosti zhruba na úrovni, jakou jsme zaznamenávali v období let 2001 a 2002. V případě možností získat byt, které byly ze všech zkoumaných oblastí v 90. letech vnímány relativně nejkritičtěji, je v posledním období patrné určité zlepšení. Oproti 2. polovině 90 let je lépe hodnocen i přístup ke vzdělání a přístup ke zdravotní péči. Naopak podmínky z hlediska zabezpečení ve stáří jsou hodnoceny poněkud hůře než na začátku 2. poloviny 90. let.